

TEOLOŠKI PRISTUP SAKRAMENTU POMIRENJA I POKORE DANAS

Dr. Dušan Moro
Katolički bogoslovni fakultet Split

UDK 265.62
Pregledni članak

Odgovarajući na pitanje: "Zašto Crkva danas ponovno raspravlja o sakramentu pomirenja i pokore," Auktor analizira otajstvo pomirenja u Svetom pismu i povijesti spasenja da bi osvijetlio ulogu Crkve u tom procesu. Poseban naglasak stavlja na osvijetljavanje svijesti današnjih kršćana što je tijesno povezano s krizom sakramenta pomirenja. Analizirajući teološka obilježja ugrađena u novom Redu pokore, Auktor ističe eklezijalni vid i nove pastoralne mogućnosti koje su ponuđene.

Uvod

Za početak se zapitajmo, i odmah pokušajmo odgovoriti, zajedno s Papom Ivanom Pavlom II: *Zašto Crkva ponovno iznosi tu problematiku i taj poziv?* Skrb da bolje upoznaju i shvate današnjeg čovjeka i suvremeni svijet, da odgonetnu zagonetku čovjeka i svijeta te razotkriju njihovu tajnu, da razluče klice dobra i zla što se u njoj kriju - sve to već odavna nagoni mnoge da se ispitivalački postave prema čovjeku i svijetu. To čine povjesničari i sociolozi, filozofi i teolozi, psiholozi i humanisti, pjesnici i mistici, a s osobitim marom, prožeti dubokom nadom, to čine i pastiri"¹

¹ IVAN PAVAO II, *Pomirenje i pokora. Reconciliatio et paenitentia*, Dokumenti 74, KS, Zagreb 1996.br.1. Interesantno je primijetiti da je ta Apostolska pobudnica objavljena 1984., a na hrvatskom se jeziku pojavila odmah, tj. slijedeće godine. Ponovno je objavljena 1996., kao 2. izdanje, i kao da želi ponovno pobuditi interes i tumačenje o sakramentu pomirenja. *Jubilarna, oprosna godina 2000.* jest zgodno vrijeme da je ponovno proučimo i djelotvornje provedemo u život.

Stoga ćemo pokušati, u ovom prikazu vidjeti osnovne crte sakramenta pomirenja i pokore, njegovu svetopisamsku utemeljenost; ulogu Crkve kao zajednice koja je povrijeđena i oštećena grijehom pojedinca i zajednice te neke elemente koji mogu doprinijeti ispravnom (ili, svestranijem) promicanju sakramenta pomirenja i pokore danas kada je zapao u veliku krizu i kada počinje sve više izgledati anakrono i kao nešto što se sve manje prakticira u suvremenoj Crkvi i crkvenim zajednicama.

"Pomirenje Boga i ljudi izvršio je Gospodin naš Isus Krist otajstvom svoje smrti i uskrsnuća (usp. Rim 5,10). Gospodin je službu pomirenja povjerio Crkvi u apostolima (2 Kor 5,18 sl). A Crkva je vrši donoseći ljudima sretnu blagovijest o spasenju i krsteći vodom i Duhom Svetim (usp. Mt,28,19)"² Dakle, pomirenje i sakrament pomirenja i pokore ulazi i ucjepljuje se u veliko *vazmeno otajstvo* smrti i uskrsnuća, po kojem smo spašeni i oslobođeni i koje se neprestance aktualizira, bilo po sakramentu Euharistije, bilo po ostalim sakramentima i sakramentalnim znakovima.

Ipak potrebno je detaljnije vidjeti sami sakrament pomirenja i pokore, njegovu svetopisamsku utemeljenost i njegovu današnju krizu i praksu koja se posebno očituje u posljednja dva desetljeća, i u nekim je zemljama dosegla gotovo alarmantne razmjere.

U tom vidu pokušat će se vidjeti temeljni vidovi i sastavnice sakramenta pomirenja, tj. pomirenje s Bogom, pomirenje s Crkvom, pomirenje s bližnjima, koje je ponudio prilagođeni oblik slavljenja sakramenta pomirenja i pokore i koje donosi *Red pokore*, objavljen 1973. godine. To bi trebalo potaknuti na razmišljanje, produblјivanje i prakticiranje novijih oblika pomirenja i sakramentalne pokore danas.

1. - Otajstvo pomirenja i pokore u Sv. pismu

Povijest spasenja je povijest velebnih, čudesnih Božjih djela (*mirabilia Dei*) i Božje svemogućnosti. Ali, ona je i povijest ljudskih promašaja, grijeha, mana, zlih sklonosti, opačina i svakojakih zločina i zlih djela. Grijeh je, od prve stranice Sv. Pisma, suputnik i sudionik ljudske povijesti i životnog puta svakog čovjeka i zajednice. To vrijedi i

² Sveti zbor za bogoštovlje, *Odredba*, dne 2.12.1973., u "Red pokore",5.

danas, a vrijedit će i uvijek. Sveti zbor za bogoštovlje, u Odredbi o odobrenju novog Reda pokore, to zgodno sintetizira: "Zbog ljudske slabosti događa se da kršćani 'ostave prvu ljubav' (usp. Otkr 2,4), štoviše da grijehom prekinu i svezu prijateljstva s Bogom"³

I dok se, s jedne strane, neprekidno ponavlja i očituje "misterij zla", i "misterij grijeha", s druge strane, ovjekovječuje se i neprekidno je prisutno i djelotvorno milosrđe Božje i njegovo spasenjsko djelovanje. "I to savršeno odgovara dubokoj dinamici *povijesti spasenja*, koja u konačnici i nije ništa drugo nego povijest neprestanih Božjih zahvata da bi čovjeka izvukao iz njegova stanja grijeha i učinio ga dionikom otkupiteljske milosti koju mu on sam daruje u Isusu Kristu"⁴

Zato je slavljenje tog otajstva, tj. pristupanje sakramentu pomirenja i pokore, nešto što uvijek uključuje i čini "živim i uvijek novim sudjelovanje vjernika u značenju tih 'čudesnih (velebnih) Božjih djela, koje je Bog ostvario u povijesti, a to su 'velebna djela' stvaranja i saveza; oslobođenja i posvećenja, boravka, poslanja i eshatološkog suda. Zbog toga ne možemo razumjeti ono što se izvršava u tom sakramentalnom događaju, ako ga ne povežemo s veličinama koje je Bog ostvario za čovjeka u ekonomiji objave, od kojega je sakramentalna pokora, kao i ostali sakramentalni događaji, aktualizirajuće ostvarenje u slavljeničkom djelovanju Crkve."⁵

1. 1 Povijest spasenja i sakrament pomirenja

Pomirenje s Bogom, pozivi za pomirenjem te pokora i pokornički čini, da bi se umilostivilo Boga Stvoritelja, i Saveza, jedna je od temeljnih svetopisamskih kategorija. Ta kategorija i taj vid bit će još očigledniji u Novom zavjetu, koji praktično i započinje s dva velika poziva na pomirenje i na pokoru. Ivan Krstitelj, pripravljavajući teren za Isusovu mesijansku djelatnost, snažno viče: "Pripravite put Gospodnji, poravnajte mu staze!" (Mk 1,3).

³ Isto, str. 5.

⁴ C. ROCCHETTA, *Sacramenti della fede*, 2 voll., Nuovi Saggi teologici 44. Sacramentaria biblica speciale, EDB, Bologna 1997., 154.

⁵ Isti, nav. dj. str.154.

I sam Isus preuzima i čini svojim taj Pretečin glas: "Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!" (Mk 1,15). Kristovo poslanje i sveukupnost njegova života i djelovanja bitno se sastoji u uspostavi Kraljevstva Božjega i to prvotno svladavanjem grijeha, vlasti sila smrti i tame. To se postiže metanojom, obraćenjem, koje mora obuhvatiti svakoga čovjeka i sveukupno čovječanstvo.

Krist definira svoje poslanje slijedećim riječima: "Ne dođoh zvati pravednike, nego grešnike!" (Mk 2,17). Ali, on se ne ograničava samo na poziv, na proglas o pomirenju i obraćenju. On se zauzeto obraća grešnicima, traži ih, boravi s njima i pomaže im pri obraćenju (usp. Lk 5,27-32). Sam oprašta grijeh (usp. Mt 9,2-8), i "u vlastitoj osobi ostvaruje novo zajedništvo s Bogom"⁶

Središnja je točka Kristova zemaljskog života vazmeno otajstvo, patnje, smrti i slavnog uskrsnuća. Patnju i vlastiti prinos svoga života te otkupiteljsku smrt treba staviti u kontekst uspostave pomirenja čovječanstva s Bogom. On se sam predaje, postaje žrtvom i prinosi se kao "krv saveza koja se proljeva za sve" (Mk 14,24). Pavao, u Rim 4,25 veli: "On je predan za opačine naše i uskrišen radi našeg opravdanja." I zato "pomirenje s Bogom čovječanstvo postiže Kristovom smrću na križu. Za to se valja podsjetiti na Isusovu Posljednju večeru"⁷

Iz tih događaja koji se tijesno povezuju i zajedno nazivaju "vazmeno otajstvo" proizlazi da je u "Kristu čovjek savršeno otkupljen od izvornog grijeha i omogućeno mu je, u daru krsne milosti i prisutnosti Duha, da se djelotvorno bori protiv svakoga oblika zla koji bi pokušao uništiti čovjekovu pripadnost Kristu i zajedniči spasenja. Ako je Isus spasitelj - a to pokazuje i njegovo izvorno ime "Jehoshu'a" = Jahve spašava, on je to zbog toga što se čovječanstvo nalazi u stanju grijeha od kojega ga jedino On oslobađa. Krist je došao da uzme grijeh svijeta (Iv 1,29) i umire za oprostjenje grijeha.

I sve do Kristova dolaska neka je zlokobna sila koja je ušla u svijet, vladala ljudskim stanjem (Rim 5,12-17). Grijeh je bio stanje, način opstojnosti i stanovao je u čovjeku (Rim 6,17), gurajući ga da

⁶ F. COURTH, *Sakramenti*. Priručnik za teološki studij i praksu, Teološki priručnici 6. Đakovo 1997, 351.

⁷ Isti, 351.

čini ono što ne želi a da ne čini ono što bi želio (Rim 7,14-23). Taj je čovječji krik postao dramatičan: "Jadan ti sam ja čovjek! Tko će me izbaviti od ovoga smrtonosnoga tijela?" (Rim 7,24).

NZ proglašava da je, tamo gdje je obilovao grijeh, još više obilovala milost (Rim 5,20). Krist oslobađa čovjeka od njegova stanja grijeha i čini da hodi u novosti života. I kršćanski zakon nije više "zakon tijela" (tjelesni), nego zakon "Duha" (Rim 8,5-13; Gal 5,16-23).⁸

Dakle, Isusovo svjesno, samovoljno i slobodno prinošenje Ocu i njegovu "predanje" radi "nas i radi našega spasenja" (Credo), jest onaj svetopisamski temelj, osnovica i uporište koje je korjenito promijenilo ljudsko stanje i omogućilo da spasenje, pomirenje čovjeka i ljudskog roda, postane svagdašnja stvarnost koja je aktualna, koja se ponovno događa i koja je svakome pristupačna. To je stvarnost koja je na dohvat ruke; koju je vrlo lako postići i koja je neprekidno povjerena Crkvi i ostvaruje se svaki put kada se slavi spomen Posljednje večere i ispunja Kristova zapovijed: "Ovo činite meni na spomen!" (1 Kor 11,24).

Na taj je način konačno poražen i istočni, izvorni grijeh praroditelja koji ima vrlo važno mjesto u starozavjetnoj koncepciji grijeha i stanja grešnosti čovječanstva i otvoren je široki put spasenju i otkupljenju. Ostvarila se milosna božanska pedagogija "koja se objavljuje u povijesti kao čin izabranja i oslobođenja čovjeka od njegova stanja smrti i grijeha, da bi ga se stavilo u stanje da živi izvorni naum koji je On predodredio oduvijek za čovjeka"⁹

1.2. Uloga Crkve u pomirenju i spasenju čovjeka

Isus Krist, predavši sama sebe za spasenje i pomirenje čovjeka s Bogom, ostavio je, kao trajnu zapovijed i ovlast, apostolima i ostalim učenicima, mogućnost opraštanja i odrješenja grijeha: "Zaista, kažem vam: sve što god svezete na zemlji, bit će svezano i na nebesima, i što god razriješite na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima" (Mt 18,18).

⁸ C. ROCCHETTA, nav. dj., 159.

⁹ Isti, 160.

Prvotna Crkva, posebice apostoli, drže se i ponašaju kao "posrednici spasenja", kao oni koji su u službi Kristova djela i kao oni koji u pouskršno vrijeme nastavljaju Kristovu mesijansku službu. To dolazi najviše do izražaja u onoj pregnantnoj Pavlovoj definiciji apostolske službe, koja je u funkciji pomirenja, spasenja: "Kristovi smo, dakle, poslanici; Bog vas po nama nagovara. Umjesto Krista zaklinjemo: dajte, pomirite se s Bogom!" (2 Kor 5,20).

Sam je uskrsli Gospodin predao Crkvi, kao uskrsni i trajni dar i novu stvarnost, *ovlast oprastanja i pomirenja s Bogom i s bližnjima*. Ivan "opisuje kako je na dan svoga uskrsnuća Isus udahnuo u svoje apostole i rekao im: 'Primate Duha Svetoga! Kojima oprostite grijeh, oprošteni su im; kojima zadržite, zadržani su im'" (Iv 22,22-23: Usp. još Mk6,7ss; Lk 24,46-47; Iv 20,19-23; Dj2,36-38.). Po svome Duhu Svetom Isus je među nama. Po tome istom Duhu zahvaća nas oproštenje. Još snažnije to naglašava bogoslužje duhovskog utorka, kada kaže o Duhu: "On je oproštenje svih grijeha!"¹⁰

Iz svega toga proizlazi i nazire se ono osnovno: *zajednica, Crkva, jest mjesto, locus theologicus*, gdje se ostvaruje, podjeljuje i sudjeluje u pomirenju i u kojem živi i neprekidno se ovjekovječuje Božje praštanje i Božje milosrđe ljudima. To jasno pokazuju i sakramenti: posebni znakovi i čini kojima se ucjepljujemo u zajednicu vjernika i po kojima slavimo otajstva Kristova života i predanja.

Upravo ti *znakovi* označavaju i donose pomirenje s Bogom i oproštenje grijeha. Krist nas u zajednici, u Crkvi, poziva "da ostavimo svoj dar pred žrtvenikom ako se nismo pomirili sa svojim bratom" (Mt 5,23-24). A od Oca tražimo da nam oprost i naš dug kao što i mi opraštamo našim dužnicima. Za vrijeme kratkog obreda pomirenja kojim se počinje svaka misa, javno ispovijedamo svoje grijeh, i to jedni drugima. U najvećoj mjeri to vrijedi i za sudjelovanje u euharistiji, tom velikom sakramentu zajedništva. A nije slučajno da sakrament kojim ulazimo u crkvenu zajednicu, krštenje, označava i ostvaruje kupelj koja nas čisti od grijeha"¹¹

Dakle, pomirenje i oprastanje grijeha, koje je isključivo Božje pravo i jedino pripada Bogu Svemogućemu, postaje, po Kristovom

¹⁰ NOVI KATEKIZAM. Poruka vjere za odrasle, Stvarnost, Zagreb 1970, str.528.

¹¹ Isto, 530-531.

nalogu i ovlastima, nešto što je udijeljeno i zapovijedeno da se izvršava u zajednici, u *Crkvi*. Crkva, snagom apostolskog nasljedstva i predanja, nastavlja i posreduje dalje taj veliki i veličajan Isusov zadatak i poslanje. I tu se djelatnost svakog pojedinca, apostola, biskupa, svećenika, vjernika, pridružuje i ucjepljuje u djelovanje zajednice, Crkve. Na primjeru Pavla apostola možemo to i konkretno vidjeti. "To znači: koliko god Pavao zna za svoju odgovornost 'namjesnika Kristova', toliko se u svojoj službi priključuje čitavoj Crkvi u kojoj Isus nalazi namjesnike za službu prihvaćanja riječi evanđelja"¹²

Crkva, na taj način, postaje mjesto u kojem neprekidno odzvanja i ponavlja se Kristov poziv: "Obratite se i vjerujte Evanđelju!" (Mk 1,16). I taj poziv je vrlo zahtijevan. Ne radi se prvotno o nekom *odvrćanju od nečega*, od prijašnjeg načina života i ponašanja. Više je to *obraćenje za* da bi se prihvatila Kristova osoba, vjerujući u njegov navještaj i ulazak u eshatološku zajednicu spasenja¹³

Crkva, koja je eshatološka zajednica, neprekidno izvršava to svoje poslanje. To je služba, služenje koje u svojem izvršavanju i posredovanju pomirenja ujedinjuje posebice u sakramentu pomirenja i pokore, tri temeljne svetopisamske teme: grijeh i grešnost i sklonost čovjeka prema zlu i grijehu; božanska pedagogija milosrđa i milosti koja se objavila u punini u Isusu Kristu; Krisdov poziv na neprekidno obraćenje i hod u "novosti života".

I u kontekstu tih datosti pokazuje se i očituje poseban znak, otajstvo, sakrament pomirenja koji nalazi svoje mjesto i svoje uporište u novozavjetnim tekstovima kao što su Mt 16,19; 18,18; Iv 20,21-23.¹⁴

Ipak, treba reći da je moć i ovlast otpuštanja grijeha i mogućnost pomirenja s Bogom i bližnjima, u tim tekstovima uključna, i na temelju njih i posebice, na temelju same prakse prvotne Crkve, ustanovljuje se i sakrament pomirenja koji očituje tu ovlast Crkve i podjeljuje spasenjsku milost opraštanja grijeha i koji se razlikuje od samog sakramenta krsta. Ali, o praksi prvotne Crkve ne želimo govoriti, jer je to vrlo poznato područje, posebice kada se radi o javnoj pokori za tri poznata grijeha, idolatriju, ubojstvo i preljub, koji su isključivali iz

---

¹² F. COURTH, nav. dj., 356.

¹³ C. ROCCHETTA, nav. dj., 167.

¹⁴ Isti, 169.

Crkve i tražili javnu i dugogodišnju pokoru te kada se pokornik, po rukama i ovlasti biskupa, ponovno primao i prihvaćao u u crkvenu zajednicu.

1.3. Svijest o grijehu danas i kriza sakramenta pomirenja

Iz svega dosad rečenog, posebice iz svetopisamskog iskustva grijeha i Božjeg milosrdnog djelovanja i oslobođenja, koje kulminira u Kristovu predanju "radi nas i radi našega spasenja", proizlazi da je grijeh neprestani pratilac čovjeka i ljudske zajednice, od početka stvaranja, a to će biti i do konca vremena. I Crkva kao eshatološka zajednica, putuje i usmjerena je konačnoj pobjedi Kraljevstva Božjega i ponovnom dolasku Kristovu. Na tom svom povijesnom hodu vrlo je bitno da se Crkva neprekidno obnavlja; da sama vrši pokoru i da sve više postaje *znak i mjesto* pomirenja s Bogom i znak jedinstva ljudskog roda. "Budući da stalno obraćanje i obnova pripadaju biti Crkve, ona mora, ostati vjerodostojna, pomoći i današnjem čovjeku da otkrije nove pristupe pokori. Radi se o tome da se mnogostruke mogućnosti oprostjenja grijeha, koje su od starine postojale u Crkvi, ponovno ožive, da svatko sebi nađe primjerene oblike pokore, da se oslobodi grijeha i krivnje i da tako može živjeti u slobodi djece Božje. Tako bi mogla ponovno porasti svijest koja je u Crkvi ranog kršćanstva imala tako veliko značenje, da naime pokora nije u prvom redu teret, nego šansa."¹⁵

Ipak, u posljednjih nekoliko desetljeća, u kršćanskom svijetu i u kršćanskim Crkvama poziv na pomirenje i na raznolike oblike pokore postao je sve većim teretom i temom nerazumijevanja pa čak i odbijanja. Čak i više, u nekim je sredinama potpuno iščezla i sama svijest grijeha, osobito svijest i kategorija teškog grijeha, a kao posljedica svega toga, iščezla je, ili se smanjila na minimalnu mjeru, i pojedinačna ispovijed i priznavanje grijeha i grešnosti u Crkvi i pred Crkvom. Te pojave sve više uzimaju maha i mnogi se skrivaju iza već uobičajenog općeg priznavanja grijeha i grešnosti pri slavljenju sv. Mise, tj. na početku misnog slavlja, i zadovoljavaju se općim, imprekativnim obrascima koje svećenik izgovara: "Smilovao nam se

¹⁵ F. COURTH, nav. dj., 347.

Svemogućí Bog; otpustio nam grijehe naše i priveo nas u život vječni.”¹⁶

Doista, sve se više očituje fenomen gubitka osjećaja grijeha što naglašava i papa Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici “Reconciliatio et paenitentia” iz 1984. U br. 18. on dijagnosticira suvremeno stanje i suvremeni kršćanski svijet: “Ipak nije rijetkost u povijesti, u više ili manje dugim razdobljima i pod utjecajem mnogostrukih činilaca da moralna savjest teško potamni kod mnogih ljudi. 'Imamo li pravi pojam o savjesti?' postavio sam prije dvije godine pitanje prigodom jednog susreta s vjernicima - 'Ne živi li suvremeni čovjek pod prijetnjom pomračenja savjesti, iskrivljenja savjesti, umrtvljenja ili 'anestezije savjesti?' ... Sa savješću potamnjuje i *osjećaj za Boga*; a kad se izgubi to temeljno unutarnje uporište, nestaje i osjećaja grijeha. Zbog toga je moj predšasnik Pio XII. jednog dana mogao izreći riječi, što su postale poslovice, da je 'grieh ovoga stoljeća gubitak osjećaja grijeha' ”.¹⁷

Usporedo s tom krizom i gubitkom *osjećaja grijeha*, rasla je i kriza i sve manje pristupanje sakramentu pomirenja i pokore, tj. individualna, pojedinačna ispovijed. To je rezultiralo, u nekim zapadnim, kršćanskim zemljama, i potpunim iščeznućem pojedinačne, sakramentalne ispovijedi i sve neodgovornijim pristupanjem sakramentu sv. pričesti, bez prethodnog ispitivanja vlastite grešnosti i potrebe da se ostvari potpuno pomirenje s Bogom, s Crkvom i sa svojim bližnjima. Sami je sakrament pomirenja, kao pojedinačna, privatna ispovijed, doživio i doživljava veliku krizu i rijetko se proživljava kao istinski trenutak milosti, opravdanja i potpunog oslobođenja od grijeha i stanja grešnosti.

Ivan Pavao II, govoreći o uzrocima svega toga, i nabrajajući opasne pojave sekularizma, relativističke etike i suvremene antropologije, pa čak i *nijekanja Boga* (usp. br. 18.), ne zaboravlja spomenuti i određenu odgovornost Crkve i crkvenih službenika: “Zašto da ne dodamo i to da pomutnja stvorena u savjesti brojnih vjernika različnošću mišljenja i učenja u teologiji, propovijedi, katehezi, duhovnom vodstvu *s obzirom na teška i osjetljiva pitanja kršćanskog*

¹⁶ Red Mise, *Rimski Misal*, KS, Zagreb 1980, 331.

¹⁷ Ivan Pavao II, *Pomirenje i pokora*, Dokumenti 74, KS, Zagreb 1996., 63-64.

morala, na kraju naprosto oslabljuje, pa čak i briše istinski osjećaj grijeha? Ne smiju se prešutjeti niti neka zastranjenja u praksi sakramentalne pokore: kao što je težnja da se potamni crkveni značaj grijeha i obraćenja svodeći ih jedino na stvar pojedinaca ili, obratno, težnja da se poništi osobna vrijednost dobra i zla te isključivo promatra njihov zajedničarski razmjer, ili opasnost koja još nije otklonjena, obredne uhodanosti što sakramentu diže njegovo puno značenje i odgojnu učinkovitost.”¹⁸

Sve te pojave suvremenog života i suvremenog svijeta utječu i guše kršćanina, zatamnjuju njegov pogled, svijest i savjest, tu najdublju i “najskrovitiju čovjekovu jezgru i svetište.”¹⁹ Stoga, da bi se nešto pokrenulo na bolje i da se taj razvoj i putanja preokrene i pođe u pozitivnom smjeru, potrebno je povratiti se izvorima. To su prije svega svetopisamski izvori, produbljenje i osmišljavanje prakse prvotne Crkve te istraživanje svih aspekata koje sakrament pomirenja i pokore ima i sa sobom nosi. Sve to uključuje višestruko pomirenje s Bogom *u i preko Isusa Krista* i snagom njegova Duha s jedne strane, te pomirenje *s Crkvom i u Crkvi* što uključuje pomirenje *s čovjekom*, bližnjim, s ljudskim rodом i sa svime stvorenim. Papa Ivan Pavao II. to izriče ovako: “Ponovna uspostava pravog *smisla grijeha* jest prvi način da se suočimo s ozbiljnom duhovnom krizom što pritišće čovjeka našega doba. No osjećaj se grijeha može vratiti jedino *jasnim oslanjanjem na neotuđiva načela razuma i vjere* što ih je uvijek poštivao čudoredni nauk Crkve.

Smijemo se nadati da će, osobito u kršćanskom i crkvenom svijetu, opet zaživjeti spasonosni osjećaj grijeha. Tome će pridonijeti dobra kateheza prosvjetljena biblijskom teologijom Saveza, pozorno slušanje i pouzdano prihvaćanje crkvenog učiteljstva koje ne prestaje prosvjetljivati savjesti kao i sve brižljivije pristupanje sakramentu pokore”.²⁰

Dakle, svijest o grijehu, kao i ispravno teološko vrednovanje grijeha, pomirenja, pokore i cjelokupne povijesti spasenja, jest jedan od urgentnijih problema i zadaća suvremene Crkve i njezine teologije, njezinog navještaja i posredovanja spasenja konkretnom, današnjem

¹⁸ Isto, br. 18., 67-68.

¹⁹ Usp. GS, br. 16.

²⁰ Apost. pobudnica “Reconciliatio et paenitentia”, br.18.

čovjeku. Potrebno je uložiti dosta truda oko pronalaženja prikladnijeg rječnika i načina prenošenja i posredovanja evanđeoske poruke ljudima na kraju 20. st. i u prvim desetljećima 21. st. To je goruće pitanje s kojim će se trebati suočiti i produbiti sve sadržaje na antropološkoj, teološkoj, pedagoškoj, katehetskoj i pastoralnoj razini u slijedećem razdoblju, ako Crkva želi biti autentična nositeljica i posrednica pomirenja i spasenja u svakom trenutku ljudske povijesti.

2. Sakrament pomirenja u povijesti i danas

Prvotna je Crkva, barem u prva tri ili četiri stoljeća poznavala i prakticirala pokoru i pomirenje po kojemu se "kršćanin može samo jedanput podvrći crkvenoj pokori."²¹ To je vrijedilo za tri *peccata capitalia* (ubojstvo, blud-preljub i idolatrija, otpad od vjere). Ostali grijesi, bilo teški, bilo lagani "mogli su se izbrisati mimo javnog obavljanja pokore (slavljenjem svete euharistije, molitvom, dobrim djelima). Neoprostivih *capitalia* nema. Suprotno naučavanje novacijanaca i donatista oci pobijaju kao herezu postojanje neoprostivih grijeha (*capitalia*).²²

Tijekom vremena, od te javne pokore i točno određenih grijeha, koji su podlijegali sudu zajednice Crkve i koja je propisivala vrijeme obraćenja i pokore, te ponovno pripuštanje u zajednicu sakramentalnog života (u Rimu i Milanu na Veliki četvrtak, a u Španjolskoj na Veliki petak), kako bi i oni sudjelovali slobodno i očišćeni u vazmenom bdjenju i proslavi Uskrsa), tj. slavljenje euharistije, razvila se *pojedinačna*, privatna ispovijed, koja će se nametnuti kao jedina. Već od kraja 4. stoljeća pojavit će se, uz crkvenu pokoru, i individualna, pojedinačna ispovijed, kod voditelja duša (savjesti), većinom kod monaha od kojih nisu bili svi ni svećenici. Takav običaj i praksa nametnut će se na Zapadu.

Odlučnu promjenu naslijeđenog postupka pokore donose na europsko kopno irsko-škotski monasi. Njihov novi oblik najprije

---

²¹ F. COURTH, nav. dj. 363; Usp. još G. KOCH, *Das Heil aus den Sakramenten. Sakramentenlehre*, u Glaubenszugaenge, Bd.III, 452 ss.

²² F. COURTH, nav. dj., 363.

nastupa uporedo s kanonskim redom pokore, ali ga s vremenom potiskuje. Obilježavaju je tri stajališta:

1. Njoj su podređeni *svi* grijesi u najvećoj mogućoj potpunosti. Ona se k tome može po volji često ponavljati. Ispovijed se obavlja tajno: nema niti javnog izražavanja pokore niti daljnjih obaveza. Ali redosljed ostaje u prvom redu: ispovijed - izvršavanje pokore - pomirenje.

2. Na temelju obuhvatne, tajne ispovijedi svećenik pomoću pokorničkih knjiga zadaje izvršenje pokore, koje mora biti *paenitentia plena et iusta* (tarifna pokora). Nakon izvršenja pokore pokornik dolazi svećeniku, da primi pomirenje.

3. Nametnuta tarifna, pokora može u teškim položajima pokornika (najčešće bolesti) biti izmijenjena takozvanim "komutacijama" i "redempcijama". Takve su promjene snažno obilježene germanskim osjećajem za pravo. Ma koliko bile pastoralno obilježene, ipak vode do površnosti zadovoljštine.²³ Takva će se praksa nametnuti u zapadnoj Crkvi i IV.sabor u Lateranu (1215.g.) donijet će i nekoliko kanona kojima će se i urediti barem minimalna, jednogodišnja ispovijed i pričest o Uskrsu.²⁴

Tridentski sabor će naglasiti da "je ispovijed *pravi sakrament*", njime se vjernici s obzirom na svoje grijehе počinjene nakon krštenja ponovno pomiruju s Bogom. Uspostava sakramenta temelji se na nalogu učenicima u Iv 20,22 sl. (kan 1. i 3.). Njemu pripadaju kao čini primatelja: pokajanje, ispovijed i zadovoljština. U tradiciji Tome Akvinskoga sabor naziva ta tri elementa "takoreći materijom sakramenta pokore" (kan.4).²⁵

Sabor je, na taj način, riješio pitanje materije i forme sakramenta pomirenja (pokore). U svezi s tim, F. Courth zaključuje: "Trident predstavlja stanovit zaključak u povijesti pokore.To je sve do danas odredilo nauk i praksu pokore."²⁶

²³ F. COURTH, nav. dj., 368-369.

²⁴ Usp. P.M. GY, *La Penitenza e la riconciliazione*, u *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla Liturgia*, voll.III. I Sacramenti (a cura di A.M. MARTIMORT), Queriniana, Brescia 1995, 121-136.(133).

²⁵25 F. COURTH, nav. dj., 374-375.

²⁶ Isti, 378.

Takav razvoj i takvo teološko promatranje i prakticanje sakramenta pomirenja dovelo je i do negativnih obilježja koja će kulminirati u 20. st. i koja se danas snažno reflektiraju. Prvotno se, kroz nekoliko stoljeća, zanemarivala i potiskivala u drugi plan *crkvena dimenzija* grijeha i čina pomirenja, kao i njihovo ukorijenjivanje u pokornički karakter kršćanskog života. Sredinom 20. st., ponovno su otkriveni i valorizirani i ti vidovi sakramenta pokore i pomirenja. Tome su pridonijeli mnogi teolozi i stručnjaci, kao npr. Paul Anciaux, koji je 1960. objavio glasovito djelo "Le sacrement de la penitence" (Louvaine),²⁷ te Karl Rahner koji će se tim pitanjima baviti prije, za vrijeme i nakon II. vat. sabora.²⁸ Konstitucija "Sacrosanctum Concilium" (SC br. 72) izričito će tražiti obnovu i prilagodbu sakramenta pomirenja s Bogom.

Naravno, ne smije se zanemariti ni doprinos ostalih, brojnih teologa, koncilskih otaca i stručnjaka koji su se bavili tim pitanjima i koji su pripremili obnovljeni "Red pokore" (*Ordo Paenitentiae*), koji je odobren od Svetog zbora za bogoštovlje, 1973. godine. Tu je, u biti, sržno izražen i rekapituliran nauk II. vat. sabora i njegova želja za obnovom sakramenta pokore. To je, istovremeno, i prvi put u povijesti Crkve, da su obredi i način slavljenja sakramenta pokore tako sustavno premišljeni i prilagođavani pastoralnoj praksi i potrebama suvremenog života i teološke misli u Crkvi. Naglasak će se dati *riječi Božjoj* i uvođenju više oblika slavljenja sakramenta s jedne strane, a s druge strane, zahtijeva se osobna obnova, obraćenje i neprestan rast i usavršavanje pokornika.

2.1. *Sakrament pomirenja s Bogom*

Sakrament pomirenja ili pokore (ili još bolje: *sakrament pomirenja i pokore*- jer u današnjoj crkvenoj praksi pokora ili zadovoljština dolazi *poslije* samog čina odrješenja i pomirenja s Bogom i s Crkvom i ima gotovo samo simbolično značenje) jest

²⁷ Usp. G. KOCH. nav. dj., 455.

²⁸ Glasovito je njegovo djelo *Fruehe Bussgeschichte* u *Schriften zur Theologie*, XI, Benziger Verlag, Zuerich-Einsiedeln-Koeln, 1973, te poznata studija *Das Sakrament der Busse als Wiederversoehnung mit der Kirche*, u *Schriften zur Theologie*, VIII, 1967., 447-471.

osoban čin koji se vrši pojedinačno (osobna, individualna ispovijed), ili se sudjeluje u zajedničkom pokorničkom bogoslužju, a poslije se pristupa osobno i pojedinačno svećeniku na odrješenje, ili se prima opće, zajedničko odrješenje.

Istovremeno, to je i *eklezijalni*, crkveni čin koji se vrši u zajednici i Bogu se pristupa kao član zajednice potpomognut molitvama i zagovorom cijele zajednice Crkve.

Drugi će vatikanski sabor na nekoliko mjesta, progovoriti o sakramentu pomirenja i korigirat će neke nedostatke i previše jednostavne vidove koji su se uvriježili poslije Tridentinskog sabora. U LG, br. 11. naglasit će se prvotni vid pomirenja s Bogom koji se zbiva u Crkvi, koja podjeljuje i ovlaštena je da određuje način i uvjete pod kojima se može pristupiti tom spasenjskom činu. Tu se kaže: "Oni koji pristupaju sakramentu pokore primaju od Božjeg milosrđa oprost uvrede Bogu učinjene i ujedno se pomiruju s Crkvom koju su svojim grijehom ranili i koja radi za njihovo obraćenje s ljubavlju, primjerom i molitvom"²⁹

Tu Božju, pomiriteljsku i spasenjsku djelatnost, koja proizlazi iz ljubavi, koja je puna sućuti i milosrđa, još će više istaknuti Papa Ivan Pavao II, u apostolskoj pobudnici *Reconciliatio et paenitentia* u br. 10., gdje opisuje *povijesno-spasenjsko djelovanje* Božje i njegov naum o otkupljenju ljudskog roda. Papa piše: "Bog je vjeran svojem vječnom naumu i onda kad čovjek, potican od Zloga i vođen svojom ohološću, zloupotrebljava slobodu što mu je dana da ljubi i velikodušno traži dobro odbijajući poslušnost svojem Gospodinu i Ocu. Unatoč takvoj čovjekovoj izopačenosti *Bog ostaje vjeran u svojoj ljubavi*. Taj se Božji pothvat obistinjuje i očituje u otkupiteljskom činu Krista, koji se zrači u svijet preko službe Crkve. Doista, vjera nas uči da je Božja riječ postala tijelom i nastanila se na zemlji među ljudima: ušla je u povijest svijeta te ju je u sebe preuzela i uglavila. Ona nam je objavila da je Bog ljubav i dala nam je 'novu zapovijed' ljubavi, istodobno nam prenijela sigurnost da je put ljubavi otvoren svim ljudima pa nije uzaludan napor koji vodi uspostavljanju sveopćeg bratstva. Pobjedivši svojom smrću na križu zlo i moć grijeha, svojom poslušnošću ispunjenom ljubavlju Krist je svima donio spasenje i za sve

²⁹ LG, 11; Usp. još PO 5.

je postao 'pomirenje' U njemu se Bog pomirio s čovjekom ... Svi smo dakle pozvani da uživamo plodove toga pomirenja što ga je Bog htio: svaki čovjek, svaki narod."³⁰

Prema tome, prvotni sakramentalni vid i učinak jest *pomirenje* s Bogom koje je On već, od vječnosti, predvidio, naumio, zamislio i ostvario u svom ljubljenom Sinu Isusu Kristu, Gospodinu našem. Po sakramentu pomirenja i pokore ostvaruje se ono što sržno izražava novi *Red pokore*: "Grešnik, dakle, koji se po milosti milosrdnoga Boga daje na put pokore, vraća se Ocu, koji "nas prije uzljubi" (1 Iv 4,19), Kristu koji sama sebe za nas preda (usp. Gal 2,29; Ef 5,25), i Duhu Svetome koji je obilno u nas izliven (usp. Tit 3,6)."³¹

2.2. *Eklezijalni vid sakramenta pomirenja*

Konačno, dolazimo do točke koja je stoljećima, barem u zapadnoj Crkvi, zanemarena i ispadala je iz vida u teološkom promatranju sakramenta pomirenja i pokore. Radi se o pomirenju s Crkvom, po sakramentu pomirenja, kojemu Crkva nije samo ona koja raspolaže, posreduje, nego ostvaruje i poseban vid pomirenja - *eklezijalni vid* pomirenja grešnika sa zajednicom i sa svim članovima Božjeg naroda. Taj vid će, bez velikih teškoća, snažno naglasiti koncilski dokumenti³² i to će za Karla Rahnera biti "zadivljujuće," jer je, prema njemu, ta teza i taj vid, koji je naglašen u prvotnoj Crkvi, u novije vrijeme zapostavljen. Čak se taj vid, objavljen kao teza 1922. u djelu španjolskog karmelićanina B.F. Xiberte, dugo osporavao i nije prodro u teološku misao do Drugoga vatikanskog sabora.³³ Ipak, Sabor je s lakoćom revalorizirao taj bitni vid sakramenta pomirenja koji je bio zaboravljen i zapostavljen dugo vremena.³⁴

To se lijepo obrazlaže činjenicom i praksom poznatom već u prvotnoj Crkvi. Ističe se potreba stalnog obraćenja i neprekidnog puta i hoda te neprestanog rasta na putu savršenosti i ostvarenja Kraljevstva

³⁰ Ivan Pavao II, *Pomirenje i pokora*, br. 10.

³¹ *Red pokore*, Prethodne napomene, br.5. KS. Zagreb 1975., 9.

³² Usp. LG 11; PO 5.

³³ Usp. K. RAHNER, *Il sacramento della penitenza come riconciliazione con la Chiesa...*, 543-545.

³⁴ Usp. G. KOCH, nav. dj., 455.

Božjega na ovoj zemlji. "Budući da stalno obraćanje i obnova pripadaju biti Crkve, ona mora, ostati vjerodostojna, pomoći i današnjem čovjeku da otkrije nove pristupe pokori. Radi se o tome da se mnogostruke mogućnosti oprostjenja grijeha, koje su od starine postojale u Crkvi, ponovno ožive, da svatko sebi nađe primjerene oblike pokore, da se oslobodi grijeha i krivnje i da tako može živjeti u slobodi djece Božje."³⁵

Novi *Red pokore* nabraja pojedine vidove kojima se izražava taj znak obraćenja i koji se ostvaruje u Crkvi i po Crkvi: "Crkva to izražava životom, a slavi u svome bogoslužju kad se vjernici priznaju grešnicima te u Boga i u braće mole oprostjenje. To se zbiva u pokorničkim slavljinama, u naviještanju Božje riječi, u molitvi, u pokorničkim dijelovima euharistijskog slavlja."³⁶

Taj eklezijalni vid sakramenta pomirenja najpristupačnije opisuju i definira Papa Ivan Pavao II, koji ističe: "Poslanje je Crkve da naviješta pomirenje te bude sakramenat pomirenja u svijetu. Crkva je u svijetu *sakrament*, to jest znak i oruđe pomirenja, s različitim naslova; ipak svi oni nemaju istu vrijednost premda svi teže postizavanju onoga što božjanski pothvat milosrđa želi podariti ljudima. Ona je to ponajprije samim svojim bivanjem kao pomirena zajednica što u svijetu svjedoči za Kristovo djelo te ga uprisutnjuje. Ona je to, nadalje, svojom službom čuvateljice i tumačiteljice Svetoga pisma koje je radosna poruka pomirenja jer iz pokoljenja u pokoljenje prenosi ljudima naum Božje ljubavi i svakome pokazuje putove sveopćeg pomirenja u Kristu. Ona je to, konačno, preko sedam sakramenata koji, svaki na svoj način, 'čini Crkvu'. Budući da su sakramenti spomen-čin i ponazočenje vazmenog Kristova otajstva, jer su oni životvorno vrelo Crkve, a u njezinim rukama i oruđe obraćenja Bogu i pomirenja ljudi."³⁷

Još je jedan vid vrlo važan, kada se govori o eklezijalnom aspektu sakramenta pomirenja. Taj vid G. Koch opisuje kao "posebno značajan za novije razumijevanje i za novu praksu sakramenta pokore. To je naglašavanje svečarskog (svečanog, jubilarnog) karaktera: to nije prvotno neko otežavajuće i zastrašujuće sudske ispitivanje, kao što se to

³⁵ F. COURTH, nav. dj.347.

³⁶ Prethodne napomene, br. 4.

³⁷ Br. 11.

za mnoge predstavljalo, nego je to liturgijska proslava koja zahvaća cijelog čovjeka, i u kojem se može iskusiti pomirenje s Bogom, s drugima i sa samim sobom u znakovitom događanju. I, možda, to najbolje uspijeva u još vrlo malo prakticiranom drugom obliku podjeljivanja sakramenta, u zajedničkoj proslavi pomirenja sa pojedinačnim ispovijedanjem i odrješenjem.”³⁸

I upravo to naglašavanje svečarskog, svečanog, *slavljeničkog*, zajedničarskog i eklezijalnog obilježja sakramenta pomirenja i pokore moglo bi biti jedno od djelotvornijih sredstava za prevladavanje krize koju pojedinačna ispovijed i sakramenat pomirenja doživljava i proživljava u posljednjim desetljećima 20. stoljeća. Osim toga, sakramenat pomirenja se zbiva u Crkvi, darovan je Crkvi kao zajednici u kojoj svaki član urasta i dužnost mu je rasti, napredovati i doprinosti savršenstvu i usavršavanju Naroda Božjega.

Stoga, zaključuje Karl Rahner: “Ne smije se nikada izgubiti iz vida da nije dopušteno promatrati Crkvu kao neku organizaciju koja je isključivo 'vidljiva'. Ona je također *sveti* narod Božji; savez milosti, tijelo Kristovo oživljeno od Duha. I razumije se tada kako *bilo koji* grijeh počinjen od bilo kojega člana Crkve protivuriječi njezinoj intimnoj bitnosti, i to ništa manje od grijeha koji se osuđuje sa izopćenjem.”³⁹

Tu međusobnu povezanost i uvjetovanost grijeha pojedinca i cijele zajednice Crkve, izrazio je i Papa Pavao VI. u apost. pobudnici *Indulgentiarum doctrina* (od 1.I.1967.): “Po tajnovitom i dobrotivom otajstvu rasporedbe spasenja, ljudi su među sobom povezani nadnaravnom uzajamnošću: grijeh jednoga škodi drugima, kao što je i svetost jednoga drugima na dobrobit.”⁴⁰

To će, drugim riječima, izraziti i najnoviji Katekizam Katoličke Crkve, kada kaže: “Pomirenje s Crkvom neodvojivo je od pomirenja s Bogom.”⁴¹ Točnije rečeno, pomirenje s braćom, bližnjima pojavljuje se i postaje znakom i sredstvom autentičnog pomirenja s Bogom.

³⁸ G. KOCH, nav. dj., 456.

³⁹ *Il sacramento della penitenza*, 551.

⁴⁰ Br.4.; Usp. još *Red pokore*, Prethodne napomene, br.5.

⁴¹ KKC, br.1445.

Dakle, taj komunitarni, *eklezijalni* vid sakramenta pomirenja i pokore jest nešto što drugi Vat. sabor posebno i snažno naglašava i što je vrlo važno obilježje koje pokoncilska teologija može i mora više iskoristiti i neprekidno produbljivati. Taj vid se vrlo dobro uklapa i u opći vid razvoja ljudskoga roda i antropološke tokove danas kada cijeli svijet u mnogim područjima, teži i uspijeva ostvariti raznorazne integracije, kao što su globalizacija i planetarizacija cjelokupnog ljudskog roda. Taj vid komunitarnosti i eklezijalnosti grijeha, grešnosti i odgovornosti za grešnost i nedostatke koje treba eliminirati te eklezijalni vid sakramenta pomirenja, najprihvatljiviji je suvremenom čovjeku i može ga lakše razumjeti, prihvatiti i ostvarivati.

Osim toga, to je još jedna djelotvorna brana protiv individualizma, subjektivizma i svega onoga što čovjeka zatvara u samoga sebe i u svoj zamišljeni svijet, ili u svijet u kojem iščezava, ili je već potpuno iščezla svijest grijeha, grešnosti te potreba za nadnaravnim sredstvima; za milošću i spasenjskim djelovanjem i znakovima Isusa Krista i njegove Crkve.

2.3. *Noviji oblici pomirenja i sakramentalne pokore*

Red pokore (Ordo paenitentiae), iz 1973, predviđa trostruk način sakramenta pomirenja: red pomirenja pojedinih pokornika: red pomirenja više pokornika s pojedinačnom ispovijedi i odrješenjem, te, na kraju, red pomirenja više pokornika s općom ispovijedi i skupnim odrješenjem.⁴² Osim toga, donosi i razne uzorke pokorničkih slavlja, bilo za korizmeno, bilo za adventsko vrijeme. Predviđeni su i uzorci za zajednička pokornička slavlja, za djecu, za mladež i za bolesnike.⁴³

Sve to pokazuje koliko brige i pažnje Crkva posvećuje sakramentu pomirenja, kao i goruću želju da se obnovi i produbi te svjesnije, odgovornije i djelotvornije pristupa sakramentu pomirenja i pokore. Bogata su i raznovrsna svetopisamska čitanja kojima se može poslužiti i koja mogu biti i putokaz, usmjerenje za homiliju, ili kratak nagovor, i ispit savjesti.⁴⁴ Teško da u tim čitanjima nije prisutan i ne

⁴² Usp. *Red pokore*, str.25-52.

⁴³ Isto, str.195-252.

⁴⁴ Isto, str.65-165.

odražava se cjelokupan život čovjeka pojedinca i zajednice koji se može 'prepoznati' u tim svetopisamskim likovima, slikama, događajima. Potrebno je posegnuti za prikladnim tekstom, domisliti ga te upotpuniti i proširiti prikladnim uzorkom i nacrtom ispita savjesti.⁴⁵

Tu se sakrament pomirenja prikazuje kao odlučujući trenutak koji ukazuje na obvezatnost i zauzetost cijele zajednice Crkve na putu kršćanskog rasta i obnove. To je put neprekidne obnove, čišćenja i obraćenja .

Interesantno je i to, da *Red pokore* daje mogućnost određenih prilagodbi koje se mogu još uvesti i doraditi. Kaže se u tom dokumentu: "Na biskupske konferencije spada da, pripremajući svoje vlastite obrednike, ovaj Red pokore prilagode potrebama pojedinih krajeva, pa da se te prilagodbe, nakon odobrenja Apostolske Stolice, upotrebljavaju u dotičnim krajevima. Zbog toga će biskupske konferencije:

a) Urediti propise o disciplini sakramenta pokore, posebno u pogledu svećeničke službe i pridržanosti grijeha.

b) Odrediti potanje propise o prikladnom mjestu za redovito slavljenje sakramenta pokore i o znakovima pokore koje će vjernici očitovati prigodom skupnog odrješenja (usp. gore br.35)."⁴⁶

Držimo da bi u našim krajevima, gdje je još jaka sakramentalna praksa u pojedinim vremenskim razdobljima (Uskrs, Božić, Velika Gospa, adventsko i korizmno vrijeme) trebalo više raditi i produbljivati sve one vidove sakramenta pomirenja i pokore koji su dosada izraženi.

S druge strane, i pokora zadana penitentu treba sadržavati više konkretnosti, više djelotvornosti, više djela koja će izražavati i dati veći smisao činu obraćenja, metanoje i progresivnog hoda, tj. udaljavanju od grijeha i vraćanje u očinsku kuću, pomirenje s Ocem nebeskim i sa Crkvom. To je, u biti, promatranje sakramenta pomirenja u *povijesno-spasenjskom* vidu i u toj perspektivi.

⁴⁵ Isto, str. 253-256.

⁴⁶ *Prethodne napomene*, br.38.

Tada bi više došao do izražaja i komunitarni, eklezijalni čin sakramenta pomirenja i ublaživao bi se individualistički, privatni, pa čak i magijski vid koji se sveo samo na nabranje i izricanje grijeha svećeniku u ispovijedaonici i na nekoliko molitava ili 'Oče naša' i 'Zdravo Marija (kao zadane pokore i zadovoljštine).

Odgovornost, solidarnost i svijest pojedinca i zajednice treba doći više do izražaja i djelotvornosti. Osobito to vrijedi za zadanu pokoru i zadovoljštinu, koja bi mogla izražavati i sadržavati više solidarnosti, brige za siromašne i potrebne, veću angažiranost za druge, za pravdu, slobodu, i poboljšanje društvenih prilika, više brige za siromašne i veću zauzetost za moralne, kršćanske vrednote, za očuvanje svega stvorenog, itd. To je upravo taj *pastoral pomirenja i pokore*, kako ga naziva Papa Ivan Pavao II.⁴⁷

Crkva je na to pozvana i to je njezino trajno poslanje. Njezin put pastorala i navještaja jest konkretan čovjek sa svim svojim poteškoćama i padovima, stranputicama i nastojanjem da se podigne i da hođi uspravno. Papa, stoga, piše: "Crkva je suočena s čovjekom, s cijelim ljudskim svijetom ranjenim grijehom, s čovjekom kojega je grijeh zahvatio u samu srž njegova bića, ali je istodobno gonjen nesuzdrživom željom da se oslobodi grijeha, a osobito ako je kršćanin, svjestan da *otajstvo pobožnosti*, Krist Gospodin, već djeluje u njemu i u svijetu snagom otkupljenja".⁴⁸

Svrha cjelokupne djelatnosti Crkve, kršćana, a osobito onih koji su postavljeni 'učiteljima u Izraelu', jest slijedeće: "Temeljno pitanje koje svemu prethodi mora glasiti: Kako dovesti pojedinca kršćanina i kršćansku zajednicu u današnjoj crkvenoj i društvenoj situaciji ponovno do novog shvaćanja kršćanskog temeljnog opredjeljenja i temeljnog stava pokore?"⁴⁹

⁴⁷ Usp. *Pomirenje i pokora*, br.23.

⁴⁸ Isto, br.23.

⁴⁹ F. COURTH, nav. dj., 348.

Potrebno je do maksimuma, iskoristiti sve mogućnosti koje pruža obnovljeni *Red pokore*. A on pruža doista mnogo. Za njega F. Sottocornola kaže: "Novi Red pokore pokazuje da su djela ljubavi i milosrđa najbolji znakovi pravoga (istinskog) obraćenja; najkarakterističnija zauzetost onoga tko želi slaviti sakrament pomirenja (usp. RP 18.)"⁵⁰ To je zauzetost da se čovjek povrti na krsnu vjernost i obnovi svoje *iskustvo vazmenog otajstva* u Kristu.

Dakle, sve ono što novi Red pokore nudi i predlaže, treba dobro proučiti, produbiti, usvojiti i ostvarivati. Čak i još više, treba težiti i otvarati nove putove, produbljivati i uređivati propise i načine slavljenja i obavljanja, podjeljivanja sakramenta pomirenja i pokore. Time će sami sakrament postati pristupačniji, razumljiviji i više prilagođen i dostupan shvaćanju i razumijevanju suvremena kršćanina i suvremena čovjeka. Tada će on donositi svoje višestruke plodove milosti, mira, pomirenja i zajedništva s Bogom, zajedništva u Crkvi i među ljudima.

---

⁵⁰ F. SOTTOCORNOLA, *Penitenza, Sacramento della*, u *Dizionario Teologico Interdisciplinare*,², Marietti, Torino 1977, 706-722 (720).

Zaključak

Mogli bismo u zaključnim mislima naglasiti želju i usmjerenje cjelokupnog napora i nastojanja Crkve da produbi i još snažnije ucijepi praksu sakramenta pomirenja i pokore, riječima Pape Ivana Pavla II. iz pobudnice *Pomirenje i pokora*: "... sve vas pozivam da se sa mnom obratite Kristovu srcu, rječitom znaku božanskog milosrđa 'pomirilištu za naše grijeh', 'našem miru i pomirenju', da iz njega crpemo nutarnju snagu da se odvratimo od grijeha i obratimo Bogu i tu nađemo božansku dobrohotnost kao odgovor ljubavi na ljudsko pokajanje."⁵¹

Upravo to i jest cilj kršćanskog navještaja i sveukupnog teološkog i pastoralnog rada i produbljavanja teme o sakramentu pomirenja i pokore. To, drugim riječima, znači spoznati snagu i smrtonosni karakter grijeha, zla i đavolskih sila te povratiti osjećaj pobožnosti i sinovskog straha Božjega; odvratiti se od grijeha (metanoja) i hoditi neustrašivo i ustrajno putovima obraćenja i usavršavanja svoga osobnog i društvenog života. To se može najdjelotvornije postići sredstvima pokajanja, ispovijedi i postizanja pomirenja s Bogom, s Crkvom, sa samim sobom i sa svime stvorenim. To je, u konačnici, kršćanski put spasenja i hod i čovjeka pojedinca, i cijele zajednice Crkve, i svih ljudi dobre volje, da bismo se tako pridružili Njemu u slavi i pobjedi uskrsnuća, u slavi pobjede nad zlom, grijehom i nad svime što nas udaljuje od Krista Raspetoga i Uskrsloga.

---

⁵¹ Br.35.

Riassunto

Dušan Moro

IL SACRAMENTO DELLA RICONCILIAZIONE E DELLA
PENITENZA OGGI - L'APROCCIO TEOLÓGICA

Nel presente articolo l'autore tratta del sacramento della riconciliazione e della penitenza oggi, ossia nei decenni seguenti il Concilio Vaticano secondo. Il punto di partenza per l'analisi e la trattazione é la sempre più evidente crisi di questo sacramento, come anche il rinnovato rito del sacramento della penitenza - rinnovato secondo le raccomandazioni e disposizioni del Concilio (Cfr. SC 72), fu regolato dal documento della Sacra Congregazione per il culto divino, nel 1973, e dall'esortazione apostolica di Papa Giovanni Paolo II "Reconciliatio et paenitentia" del 1984.

Lo studio si articola in due parti: Nella prima parte l'autore vuole ricapitolare e fare un riferimento alla dottrina scritturistica dello stesso sacramento, cioè inserire il sacramento della riconciliazione nel contesto della storia della salvezza e del progetto di Dio di portare l'uomo e tutta l'umanità in comunione con sé, in e per mezzo di Gesù Cristo, con la forza del Suo sacrificio e "del sangue dell'Alleanza che si sparge per tutti" (Mc. 14,24).

Nonostante la Chiesa, negli ultimi tempi, ponga sempre più in evidenza il dato scritturistico ed il punto centrale - il mistero pasquale, nella prassi quotidiana, il sacramento della riconciliazione e della penitenza ha sempre meno importanza e sta scomparendo, particolarmente nei paesi cristiani occidentali. Sta apparendo il fenomeno della perdita di senso del peccato, e di peccaminosità da parte dell'uomo di oggi. Si perde anche il senso di Dio. A tutto questo, e non rare volte, contribuiscono anche insufficienti e superficiali sistemi teologici nonché il disagio di molti cristiani di fronte alle nuove esigenze e circostanze.

Nella seconda parte l'autore tratta e rivalorizza tutto ciò che di positivo e lungimirante è espresso nel nuovo *Rito di penitenza*, e tutte le possibilità che offre il suddetto *Rito*. Si mette in evidenza tutto

quello che il Concilio vaticano II voleva perseguire, cioè rinnovare e rivitalizzare alcuni modi del sacramento della riconciliazione e della penitenza che sono spariti o messi in disparte, nel corso della storia. L'autore sottolinea la ricchezza e l'espressività della Parola di Dio presente nel nuovo *Rito* che è a disposizione dei ministri della Chiesa. Con questa importanza, il sacramento della riconciliazione riconquista quell'efficienza che lo contraddistingue diventando più necessario ed influente per il cammino cristiano.

Si fa riferimento a due elementari caratteristiche del sacramento, che potrebbero renderlo più efficiente e più comprensibile. Si tratta di due verità teologiche concernenti lo stesso sacramento della riconciliazione che potrebbero staccarlo dall'ambiente e prospettiva individuale e soggettiva.

L'autore mette in risalto il fatto e la dottrina per cui il sacramento è un segno efficiente ed il mezzo della riconciliazione con Dio, da una parte, e dall'altra, esso è anche il sacramento della riconciliazione con la Chiesa, a cui il peccato porta danno e rendendo difficile e rallentando il suo cammino di perfezione e di realizzazione del Regno di Dio.

La riconciliazione con la Chiesa implica anche la riconciliazione con gli altri e con tutto il creato. In altre parole: la riconciliazione con la Chiesa è strettamente connessa e non si può separare dalla riconciliazione con Dio. La riconciliazione con la Chiesa si deve anche concretizzare nella vita quotidiana, nelle opere di carità, nella solidarietà e nell'impegno per i valori cristiani ed in genere, per tutti i valori umani.

Infine si evidenzia il fatto che il nuovo Rito della penitenza offre grandi possibilità per una pastorale nuova ed impegnata del sacramento stesso. Anzi, si raccomanda alle Conferenze episcopali di ciascun paese, di approfondire il problema e di apportare alcuni adattamenti e di trovare i nuovi segni della penitenza, che potrebbero essere più adatti alla mentalità e alle esigenze attuali delle Chiese particolari.